

gipsowego wąwozu krasowego, jaskiń i stepów porośniętych rzadkimi okazami chronionymi, jak sierpnik różolistny, jaskier iliryjski czy gęsiówka uszkowata, wśród których można spotkać wędrującego ryjkowca (*Omiias globulus*). „Winiary Zagojskie” – drugi z rezerwatów – to miejsce występowania lnu włochatego, młka wiosennego i innych roślin objętych ochroną. Nieopodal pięknego kościoła pw. św. Bartłomieja z poł. XV w. wzniesionego w Chotlu Czerwonym, znajduje się rezerwat florystyczny „Przęślin”. Tu również przemierza się step, stąpając po murawie kserotomicznej i można napotkać szereg ga-

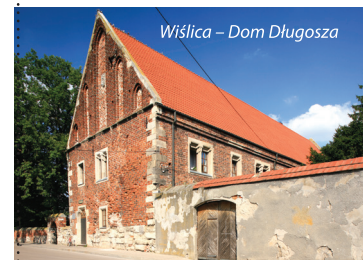
tunków chronionych (m.in. zagrożoną wyginięciem gęsiówkę uszkowatą). Jest to miejsce występowania unikatowego na skalę światową ryjkowca (*Donus nidensis*). Czwartym z kolei jest rezerwat stepowy „Góry Wschodnie”, w którym stanowiska zajęło blisko 150 gatunków roślin, w tym sesleria błotna i chaber panoński (umieszczone na *Liście roślin zagrożonych w Polsce*) oraz stulisz miotłowy rosnący jedynie na Ponidziu!

Jak uczyć wędrowki po regionie, niedaleko tu od natury do kultury. Po drodze do ostatniej miejscowości na Szlaku niebieskim – Wiślicy – mija się późnogotycki kościół pw. św. Wawrzyńca w Gorzławicach.

Ponidzie ponownie zaskakuje urodą właśnie w Wiślicy. Ulokowana tu kolegiata pw. Narodzenia NMP – obecnie Bazylika Mniejsza stanowi wspaniały przykład XIV-wiecznej polskiej architektury gotyckiej. W podziemiach świątyni ufundowanej przez Kazimierza Wielkiego utworzono rezerwat archeologiczny. Inne miejsca w miasteczku godne odnotowania – to: gotycki Dom Długosza z 1460 r. (dziś m.in. placówka Muzeum Regionalnego), relikty kościoła grodowego pw. św. Mikołaja datowane na X/XI w. (wchodzą w skład drugiego rezer-

watu archeologicznego skupionego wokół Dużego Rynku Solnego), Psia Górka i wał grodziska (XI w.). Przemierzając Szlak niebieski w kierunku zachodnim od Buska, grzechem byłoby ominięcie Pińczowa. Sama droga do miasta obfituje – nie tylko w sosnę pospolitą z odsłoniętym systemem korzeniowym oraz w Grochowiskach – zbiorowy grób powstańców styczniowych (poległych 18 marca 1863 r.). Pińczów poraża mnogością zabytków. Są tu XVII-wieczne obiekty sakralne: popauliński kościół pw. św. Jana Ewangelisty wyróżniający się pięknymi organami; Synagoga Stara zdobiona malowidłami zaliczanych do grupy najstarszych zachowanych na ziemiach polskich i otoczona ścianą z wmurowanymi fragmentami macew, która pełni funkcję pomnika Pamięci o Holocaulu; a także kościół klasztorny Reformatów pw. Nawiedzenia NMP. Warto wspiąć się na niewielkie wzgórze, gdzie można odpocząć w cieniu przepięknej kapliczki św. Anny wzniesionej w 1600 r. Stąd też rozciąga się niezapomniany widok na całe miasto stanowiący wspaniałe zwieńczenie całodniowej wędrowki.

Kolejnym pasmem w kolorowej gamie Ponidzia jest **Szlak zielony**. Na trasie znajdują się szaniecki kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny z 1499 r. oraz renesansowy kasztel z przełomu XVI i XVII w. Ciekawą atrakcją, zwłaszcza że nieczęsto odwiedzana, jest rezerwat „Zimne Wody”. Wizyta w tym miejscu – to okazja do zapoznania się z niezwykłym pięknem geologii i biologii. Występujące tu złoża gipsu tworzą malarskie szczeliny, a porastające okolicę mury kserotermiczne – niezapomniane dla tych spękań barwne tło. Warto na chwilę zboczyć ze szlaku, by udać się do wsi Widuchowa, gdzie na uwagę zasługuje późnorenesansowy dwór z 1620 r. Niech wybór padnie też na Szczaworyż, w którym stoi nietypowy kościół pw. św. Jakuba Starszego (1630 r.) wzniesiony na planie greckiego krzyża.

Wycieczka po regionie – to pestka dla zmotoryzowanych turystów. Z myślą o nich stworzono **szlaki samochodowe**. Obiekty sakralne Buska-Zdroju i Chotelka są tematem znakowanego Szlaku Architektury Drewnianej Województwa Świętokrzyskiego. Inną trasą (wprawdzie nieopisaną, ale nader ciekawą) jest szlak gotycki przebiegający przez: Busko, Wiślicę, Chotel Czerwony, Gorzławice, Dobrowodę i Nowy Korczyn. W dwóch ostatnich z wymienionych miejscowości obejrzymy ciekawe prezentacje architektury sakralnej.

W Dobrowodzie będzie to kościół pw. św. Marii Magdaleny z 2 poł. XIV w. Nowy Korczyn natomiast obfituje w skarby szczególnie cenne dla wiernych. Obiekty godne uwagi – to: kościół farny pw. św. Trójcy oraz św. Wawrzyńca i św. Elżbiety (1608 r.), kościół klasztorny pw. św. Stanisława (2 poł. XIII w.), a także klasycystyczne ruiny XVIII-wiecznej synagogi.

Rower jest świetnym środkiem transportu po Ponidziu i narzędziem w ręku fizycznie aktywnego turysty. Warto się o tym przekonać, pokonując jeden z dwóch profesjonalnie znakowanych szlaków rowerowych. Pierwsza ścieżka ciągnie się od buskiego uzdrowiska do zalewu w Radzanowie. Druga zaś – ma formę zamkniętą; jej początek i koniec wyznacza skrzyżowanie ulic Langiewicza i Szanieckiej w Busku-Zdroju. Wiedzie ona przez Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu, gdzie można podziwiać dwa pomniki przyrody – sosnę pospolitą w Welczu i dęby szypułkowe w Kamedułach.

Niezwykle malowniczą formą krajoznawstwa jest **Szlak kajakowy**. Spływ Nidą – to doskonała forma relaksu połączona z możliwością poznania tej magicznej krainy, jaką jawi się Ponidzie, z zupełnie innej perspektywy. Zwykle turyści obierają na początek trasy Sobków, Motkowie, Pińczów, Chroberz lub Wiślicę, a kończą w Nowym Korczynie. Swoją decyzję uzależniają od ilości dni przeznaczonych na aktywny wypoczynek. Zakończywszy niezapomnianą eskapadę po Ponidziu, upewnieni w pięknie Nidy, bogactwie natury i uroku zabytków wiedzą już, że nie raz przyjdzie im tu jeszcze powrócić.

Tekst:
Magdalena Koper
Konsultacja:
Michał Jurecki
Zdjęcia:
Dariusz Krakowiak
oraz
Piotr Kaleta, Jarosław Kruk

Opracowanie graficzne i skład:
Karolina Otulakowska, Sebastian Person
Wydano na zlecenie:
Gmina Busko-Zdrój
al. Mickiewicza 10, 28-100 Busko-Zdrój
tel. 41 370 52 00, fax 41 370 52 90
e-mail: urzad@umig.busko.pl
www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011
Wydawca:
DDK Edition
ul. Obózowa 4, 60-289 Poznań
tel. 61 868 65 75
www.ddkedition.com.pl

PROGRAM
REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Gmina uzdrowska
Busko-Zdrój

W wolnej
chwili...

Zdrój

S

B

E

B

W WOLNEJ CHWILI

Chcąc poznać dwa oblicza Buska-Zdroju – kurortu pamiętającego „złote czasy” XIX w. i prowincjonalnego miasteczka z całą jego czarującą aurą, nie wystarczy sięgnąć do literatury. Żadna książka, żaden nawet poetycki opis nie oddadzą bowiem tego, co nasze własne oczy, nie przeniosą nas tam, gdzie zawierzyć można tylko własnym... nogom! By jednak nie pogubić się w labiryntach buskich uliczek, sieci uzdrowskich alei czy – wychodząc dalej – płataninie ponidziańskich drózek, warto sięgnąć do przewodnika, traktując go jedynie jako zachętę do niezapomnianej podróży w nieznanne.

Busko-Zdrój – to miasto bijące podwójną mocą. Zasilają je bowiem dwa serca – serce miasta, czyli buski rynek i serce uzdrowiska, tj. Park Zdrojowy. Ten drugi, poprzecinany wstęgami chaotycznych uliczek, ma jeden regularny element. Jest nim Aleja Marzeń – stanowiąca niejako trzon parku uliczka biegnąca przez ogród francuski od Sanatorium „Marconi” ku furtce parkowej. Jej przedłużeniem – oknem

Sanatorium „Marconi”

Pensjonat „Zamek Dersława”

na świat poza bramami zdrojowiska – jest al. Mickiewicza. Ta kasztanowa aleja ciągnie się aż do buskiego rynku. Wyraźnie wyróżnia się tu Willa „Dersław” z początku XX stulecia. Pieczę nad zameczkiem sprawuje figura rycerza Dzierzka (umiejscowiona na balkonie budynku), który zapisał się w historii Buska jako fundator miejscowego klasztoru Norbertanek.

Park Zdrojowy

Będąc na terenie parku, warto się udać do ogrodu francuskiego – pozwolić by skwar ugasiła bryza fontanny, wysłuchać popołudniowego koncertu w muszli koncertowej, wyszukać w bogatej florze

modrzewie, czeremchy, platany, stając na łożu widokowej. Nad ogrodem wznosi się neogotycka kaplica zdrojowa pw. św. Anny z 1888 r. Mijając „Łazienki”, dociera się do zakładów przyrodoleczniczych,

Kaplica św. Anny

przychodni uzdrowskiej i rozlewni wody mineralnej „Buskowianka”. Kolejny fragment trasy wiedzie ul. Rzewuskiego (założyciela uzdrowiska) i dalej – Starkiewicza (inicjatora rehabilitacji dzieci i patrona Szpitala Ortopedyczno-Rehabilitacyjnego „Górka”). Punktami charakterystycznymi są tu obiekty lecznicze (z potężnym gmachem Szpitala Uzdrowskiego „Krystyna” na czele) i mieszkalne.

Pensjonaty i wille, które obecnie stanowią rozległą bazę mieszkaniową dla przybywających do zdrojowiska kuracjuszy są natomiast ulokowane wzdłuż ul. 1 Maja, będącej buskim corsem.

Wśród nich wyróżnia się Willa „Mała Bagatela” – jedyny zachowany obiekt drewniany.

Na końcu ul. 1 Maja, na niewielkim wzgórzu, wznoszą się zabudowania Sanatorium „Mikołaj” (nazwanego tak na cześć fundatora cara Mikołaja I) z 1837 r.

Opuszczając część zdrojową, warto zrobić odpoczynek na ławce przed BSCK. Jest ona niezwykle pomnikiem Wojtka Belona, barda Ponidzia. Z osobą artysty związane jest także Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki, do którego poeta uczęszczał i gdzie debiutował. Dzięki liderowi Wolnej Grupy Bukowina, obiekt jest jednym z przystanków na Świętokrzyskim Szlaku Literackim.

Chcąc poznać dzieje regionu i zagłębić się nieco w jego kulturę, war-

Wolna Grupa Bukowina przy ławeczce W. Belona

Galeria Sztuki BWA „Zielona”

to się wybrać do Muzeum Buskiego – Izby Zbiorów Regionalnych i Galerii BWA „Zielona” – umiejscowionych w jednej placówce przy ul. Mickiewicza 7. Na pl. Zwycięstwa, na uwagę zasługuje dom oznaczony numerem 17. To w nim Feliks Rzewuski otworzył pierwszy w mieście zakład kąpielowy. Dzisiejsza zabudowa rynku – to efekt starań mieszkańców odrestaurowujących Busko po pożarze, który

Budynek dawnej poczty

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP

zajął kurort w 1820 r. Panuje tu mieszanina stylów: od eklektycznej siedziby dawnej poczty (lata 20. XX w.) po klasycystyczny budynek ówczesnej apteki (poł. XIX w.).

Kolejny etap wędrówki po kurorcie wiąże się ze zwiedzaniem obiektów sakralnych. Ale zanim do nich dotrzemy, kierując się do dawnego klasztoru Norbertanek, minimy budynek dawnej piekarni (ul. Bohaterów Warszawy 6). To miejsce niezwykle z uwagi na pamiętną postać piekarza-rzeźbiarza Czesława Króla, uwiecznionego na kartach historii dzięki piosence Belona. Ceniących dzieło barda zmarłego w Krakowie w 1985 r. kierujemy na cmentarz parafialny, gdzie można w skupieniu pochylić się nad jego grobem. Następnie, czeka turystów wizyta w dwóch świątyniach: kościele pw. Niepokalanego Poczęcia NMP i drewnianym kościele pw. św. Leonarda.

Kościół św. Leonarda

Choterek – kościół św. Stanisława

Ostatni z wymienionych jest zaproszeniem do kolejnej eskapady – ośmiokilometrowej wędrówki Szlakiem drewnianego budownictwa sakralnego wzdłuż Maskalisu. Tu zaczyna się wędrówka po regionie. Znakowany na zielono szlak pieszy łączy dwie drewniane świątynie: wspomniany już kościół pw. św. Leonarda wzniesiony w 1699 r. i kościółek pw. św. Stanisława z 1527 r. ulokowany w Chotelku (dawniej Chotelku Zielonym).

Zachęconych do odkrywania uroków Ponidzia zapewniamy, że leniwe spacerowanie po Busku – to tylko przedsmak pieszych wędrówek. Kolejna trasa – tzw. **Szlak czerwony** – opiewa już na 27 km. Jest doskonałą możliwością poznania terenów leżących na drodze Busko-Zdrój – Solec-Zdrój. Pierwszy przystanek – rezerwat „Owczary” – charakteryzuje przecinający go strumyk zasilany przez słone źródło mineralne wód siarczano-chlorkowych. Kotłinę porasta m.in. słono-lubna flora (łoboda oszczepowata, mannica odstająca, sitowiec nad-

Rezerwat „Owczary”

Pęczelice – zbór arianski

morski i muchotrzew solniskowy). W następnym punkcie wędrówki – Pęczelicach – warto odszukać na terenie jednego z gospodarstw rolniczych ruiny dawnego zboru arianskiego z poł. XVI w. Idąc dalej, nie można pominąć Kapturowej Góry – wczesnośredniowiecznego grodu z potwierdzonymi w badaniach archeologicznych śladami osadnictwa (najstarsze z VII-VIII/IX w.). Wart uwagi jest także Zborów z pięknym pałacem i dworem z XVI w., gdzie mieści się obecnie Dom Opieki Społecznej, budynkiem starej gorzelnii i spichlerzem (oba z XVIII w.). Miejscem docelowym na Szlaku czerwonym jest Solec-Zdrój – drugie uzdrowisko Ponidzia – gdzie prócz urokliwej dzielnicy zdrojowej można zobaczyć modernistyczny kościół pw. św. Mikołaja.

Bodajże najpełniejszą możliwość poznania tej części woj. świętokrzyskiego daje **Szlak niebieski**. Wiedzie on z Buska-Zdroju do Wiślicy

Zborów – pałac

Solec-Zdrój – Sanatorium „Świt”

z jej wczesnośredniowieczną zabudową, prowadząc przez Chotel Czerwony i Goryslawice, w których można się zetknąć z przykładami architektury gotyckiej. Na dłuższe przystanki warto się zatrzymać w rezerwach przyrody. Pierwszy z nich – rezerwat „Skorocice” – zdobi wyjątkowy most skalny tworzący sklepienie dla panoramy

find a wandering *Orias globules*. 'Winiary Zagojskie' – the second reserve is a habitat of *Linum hirsutum*, *Adonis vernalis* and other protected plants. Near a beautiful church under the invocation of St Bartholomew from the mid 15th century raised in Chotel Czerwony there is a floristic reserve 'Prześlín'. Here there is also a vast steppe land with xerothermic grass and a number of protected species (e.g. *Arabis recta* in danger of extinction). It's a habitat of a unique on a global scale *Donus nidensis*. The steppe reserve 'Góry Wschodnie' is the fourth one, inhabited by nearly 150 species of plants, including *Sesleria caerulea* and *Centaurea panno*

nica (entered on a List of endangered plants in Poland) and *Sisymbrium polymorphum* which vegetates only in Ponidzie!

As travelling around Ponidzie shows, it's not far from nature to culture here. On your way to the last spot on the Blue Trail i.e. Wiślica, you'll pass a Late Gothic church under the invocation of St Lawrence in Gorzysławice. Just in Wiślica you'll be surprised again by beauty of Ponidzie. The local Nativity of the Blessed Virgin Mary collegiate church, currently the Minor Basilica, is an excellent example of the 14th-century Polish Gothic architecture. In a basement of the church, founded by Casimir the Great, there is an archaeological reserve. Other places in the small town which are worthy of note include: a Gothic House of Długosz from 1460 (today

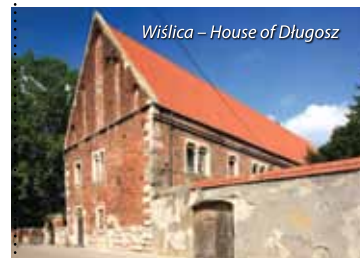

serves e.g. as a seat of the Regional Museum), relics of the gord church under the invocation of St Nicholas which date back to the 10th/11th centuries (they form a part of the second archaeological reserve concentrated around the Solny Large Marketplace), Psia Górka and an embankment of the gord (11th century).

It would be a sin if you passed over Pińczów while travelling along the Blue Trail to the west of Busko. The road itself which leads to the town

abounds in unusual pictures such as: in the nearby Welecki Forest – original Scots Pine with an exposed root system and in Grochowiska – a mass grave of January Uprising insurgents (who died on 18 March 1863). Pińczów strikes with a multitude of historic buildings such as the 17th-century sacred buildings: post Pauline church under the invocation of St John the Evangelist with distinctive, beautiful organs; the Old Synagogue adorned with paintings classified to a group of the oldest ones which remained on Polish lands and surrounded by a wall with built-in fragments of macebas serving as a Memorial of the Holocaust; and also the monastery church of Reformats under the invocation of the Visitation. It's worth climbing a small hill where you can rest in a shade of the most beautiful chapel under the invocation of St Anne raised in 1600. From here there is a vast unforgettable view of the entire town being a wonderful final of a day-long hike.

The **Green Trail** is another highlight in the colour range of Ponidzie. Along the route, in Szaniec there is a church under the invocation of the Assumption of Mary from 1499 and a Renaissance castellum from the turn of the 16th and 17th centuries. 'Zimne Wody' reserve makes an

interesting attraction, particularly because it is rarely visited. This place provides an opportunity to familiarise yourself with unusual beauty of geology and biology. Local gypsum deposits create picturesque cracks and xerothermic grass, which grows in this area, makes colourful background for them. It's worth deviating for a while from the trail to go to the Widuchowa village where a Late Renaissance manor house from 1620 should be visited. It's also recommended to pay a visit to Szczaworyż with an original church under the invocation of St James the Greater (1630) raised on a Greek cross plan.

Travelling around the region does not pose a problem for motorised tourists. With them in mind **car trails** were created. Sacred buildings of Busko-Zdrój and Chotelek are included in a programme of the marked Trail of Wooden Architecture of the Świętokrzyskie Voivodship. A Gothic trail is another highly interesting route (although not described) and it runs across Busko, Wiślica, Chotel Czerwony, Gorzysławice, Dobrowoda and Nowy Korczyn. In the last two spots you'll see absorbing examples of sacred architecture such as a church under the invocation of St Mary Magdalene in Dobrowoda from the 2nd half of the 14th century. Whereas, Nowy Korczyn abounds in treasures particularly precious to the faithful. Buildings worthy of note: Parish church under the invocation of the Holy

Trinity and St Lawrence and St Elizabeth (1608), minster under the invocation of St Stanislaus (2nd half of the 13th century) and also Neoclassical ruins of the synagogue dated back to the 18th century.

A bicycle is an excellent means of transport to explore Ponidzie and a tool in a hand of a physically active tourist. If you wish to be sure about

this, you should go along one of two professionally marked **bicycle trails**. The first path leads from the Busko spa to the reservoir in Radzanów. Whereas, the second one forms a loop; it starts and ends at a junction of Langiewiczza and Szanieckiej streets in Busko-Zdrój. It runs across the Szaniec Area of Protected Landscape where you can admire two nature monuments: Scots pine in Welecz and pedunculate oaks in Kameduły.

A **Canoe Trail** makes an extremely picturesque form of landscape. A rally down the Nida is an excellent form of relaxation combined with an opportunity to explore this magic Ponidzie land from a completely different perspective. At the start tourists usually choose the routes Sobków, Motkowice, Pińczów, Chroberz or Wiślica to finish in Nowy Korczyn. Their decision is dependent on the number of days allocated for active relaxation. Having completed the unforgettable escapade around Ponidzie and convinced of beauty of the Nida, variety of nature and charm of historic buildings, they know that they will come here again not once.

Text: Magdalena Koper and Michał Jurecki	Graphic design and team members: Karolina Otulakowska, Sebastian Person	Busko-Zdrój 2011
Translation by order of the Busko-Zdrój Municipality: Lidex	Issued by order of: Busko-Zdrój Municipality al. Mickiewicza 10 28-100 Busko-Zdrój Tel.: + 48 41 370 52 00 Fax: + 48 41 370 52 90 Email: urzad@umig.busko.pl www.busko.pl	Published by: DDK Edition ul. Obozowa 4 60-289 Poznań tel. 61 868 65 75 www.ddkedition.com.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Spa Municipality
Busko-Zdrój

In leisure
hours ..

Zdrój

S

B

B

IN LEISURE HOURS

If someone wants to get to know two faces of Busko-Zdrój – a spa which remembers the ‘Golden Age’ of the 19th century and a provincial town with its entire charming aura, it’s not enough to read literature, because no book or even a poetic description will illustrate all that our own eyes can see. They will not take us to places where we can get only on our own... foot! However, not to get lost in labyrinths of Busko streets, a web of the spa alleys or further in a maze of Ponidzie paths, it’s worth making use of a guidebook. You should, however, treat it only as an incentive to an unforgettable journey to the unknown.

Busko-Zdrój is a town which pounds with double power, because it’s supported by two hearts – a heart of the town i.e. the Busko marketplace and a heart of the spa i.e. the Spa Park. The latter, crossed by ribbons of chaotic aisles, has one regular element: Aleja Marzeń (Alley of Dreams) – an aisle which is in some measure a core of the park and runs across a French garden from the ‘Marconi’ Sanatorium to a gate of the park. Mickiewicz Avenue is situated at its end and makes a window to the

‘Marconi’ Sanatorium

‘Zamek Dersława’ Guest House

world beyond the spa’s gates. This chestnut alley runs as far as to the Busko marketplace with a clearly distinctive building of the ‘Desław’ Villa from the beginning of the 20th century. The small castle is looked after by a figure of knight Dzierżko (located on a balcony of the building) who made a name for himself in the history of Busko as a founder of the local convent of the Norbertines.

Spa Park

In the park it’s worth going on hot days to a French garden to get cool with a breeze of the fountain, to listen to an afternoon concert in the concert bowl of the spa, to find in rich flora larches, bird cherries and plane trees while standing on a viewing lodge. A Neo-Gothic spa chapel

under the invocation of St Anne from 1888 towers above the garden. Once you have passed ‘Łazienki’ (Baths), you’ll get to natural therapy facilities, a spa health centre and a bottling plant of the ‘Buskowianka’ mineral water.

St Anne Chapel

Solec-Zdrój – ‘Łazienki’ (Baths)

Further, the route runs along Rzewuskiego street (a founder of the spa) and then along Starkiewicz street (an initiator of rehabilitation for children and a patron of the Orthopaedics and Rehabilitation Hospital ‘Górka’). Medicinal facilities, with a huge edifice of the ‘Krystyna’ Spa Hospital in the foreground, and residential buildings are the characteristic points here.

Whereas, guesthouses and villas which currently form an extensive residential base for spa visitors who come to Busko are located along 1-go Maja street serving as a corso of the town.

‘Mała Bagatela’ Villa, the only wooden building which remained until now, distinguishes itself from them.

At the end of 1-go Maja street buildings of the ‘Mikołaj’ Sanatorium, which dates back to 1837, tower on a small hill (the sanatorium was called like this in honour of its founder Tsar Nicholas I).

While leaving the spa part, it’s worth taking a rest on a bench in front of the Busko Self-Government Centre of Culture (BSCK). The bench is an unusual monument of Wojtek Belon, a bard of Ponidzie. The artist is also associated with Tadeusz Kościuszko Secondary School where the poet learnt and made his debut. Thanks to the leader of Wolna Grupa Bukowina this place is one of the stops on the Świętokrzyskie Literary Trail.

Band of ‘Wolna Grupa Bukowina’ nearby Wojtek Belon’s bench

Art Gallery BWA ‘Zielona’

If you wish to get to know the region’s history and go deep into its cul-

ture, it’s worth visiting the Busko Museum – Chamber of Regional Collections and the BWA Gallery ‘Zielona’ – located in one building at 7 Mickiewicz street. In Zwycięstwa square, a house no. 17 is worthy of note, because there Feliks Rzewuski opened the first in the town swimming pool. Current appearance of buildings in the marketplace is an effect of efforts made by residents to restore Busko after fire which broke out in

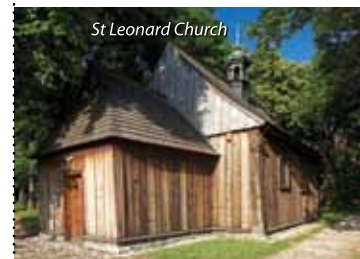
Building of an old post-office

Immaculate Conception of Mary Church

the spa in 1820. Here there is a mixture of styles: from an Eclectic seat of a former post office (the 20s of the 20th century) to a Neoclassical building of a former pharmacy (mid 19th century).

The next stage of the tour round the spa leads to sacred buildings. However, before you get to them heading for a former convent of the Norbertines, you’ll pass a building of an old bakery (6 Bohaterów Warszawy street). It’s an unusual place due to a memorable baker and sculptor Czesław Król recorded in cards of history thanks to a song by Belon. Those who value works of the bard, who died in Kraków in 1985, should go to a parish cemetery to intently lean over his grave. The following stage of the journey includes a visit to two churches: church under the invocation of the Immaculate Conception of Mary and a wooden church under the invocation of St Leonard.

St Leonard Church

Chotelek – St Stanislaus Church

The later makes an invitation to another escapade – an eight-kilometre hike along the **Trail of wooden sacred buildings along the Maskalis** where the journey round the region starts. The walking trail marked green links two wooden churches: the already mentioned church under the invocation of St Leonard raised in 1699 and a small church under the invocation of St Stanislaus from 1527 located in Chotelek (former Chotelek Zielony).

Those who are encouraged to explore the charm of Ponidzie must be sure that slow walks around Busko only make the foretaste of hikes. The following route, the so-called **Red Trail**, is 27 km long and provides an excellent opportunity to get to know lands situated along the road from Busko-Zdrój to Solec-Zdrój. At the first stop in the ‘Owczary’ reserve there is a stream which runs across the reserve and is supplied by a salt mineral source of sulphide and chloride waters. The structural basin is overgrown, among others, with halophytes (Atriplex prostrata Boucher ex DC, Puccinellia dystans, Scirpetum maritime and Spergularia salina).

‘Owczary’ wildlife reserve

Pęczelice – Arian church

During the next stage of the hike, in one of the farms in Pęczelice it’s worth finding ruins of a former Arian church from the mid 16th century. Further, you can’t miss Kapturowa Góra – an Early Medieval gord with, confirmed in archeological works, settlement remains (the oldest from the 7th-8th/9th centuries). Also Zborów is worthy of note, with a beautiful palace and manor-house from the 16th century – currently a seat of the Social Care House, a building of an old distillery and granary (both from the 18th century). Solec-Zdrój is a destination of the Red Trail – the second spa of Ponidzie where apart from a charming spa district you can see a modernistic church under the invocation of St Nicolas.

A **Blue Trail** gives probably the most comprehensive possibility to explore this part of the Świętokrzyskie Voivodship. It runs from Busko-Zdrój to Wiślica with its Early Medieval buildings and leads across Chotel Czerwony and Gorzysławice where you can find examples of Gothic ar-

Zborów – palace

Solec-Zdrój – ‘Swit’ sanatorium

chitecture. Longer stops are recommended in nature reserves. The first of them i.e. the ‘Skorocice’ reserve is adorned with a unique rock bridge which forms a vault for the panorama of a gypsum karst gully, caves and steppe lands overgrown with rare protected species such as: Serratula lycopifolia, Ranunculus illyricus and Arabis recta among which you can

Hl. Bartholomäus von der Mitte des 15. Jh. entfernt, die in Chotel Czerwony steht, liegt das herrliche floristische Reservat „Prześlin“. Hier überquert man auch die Steppe, schreitet über trockenwarme Gräser und kann eine Reihe von Gattungen finden, die unter Artenschutz stehen (u.a. die vom Aussterben bedrohte Öhrchen-Gänsekresse). Es ist ein Ort, an dem eine weltweit einmalige Rüsselkäfergattung vorkommt (*Donus nidensis*). Das vierte in der Reihe ist das Steppenreservat „Góry Wschodnie“, in dem fast 150 Pflanzengattungen wachsen, darunter das Moor-Blaugras und die Wiesen-Flockenblume

Rezervat „Skorocice“

Chotel Czerwony – Hl. Bartholomäus Kirche

(die in die Liste der bedrohten Pflanzen in Polen aufgenommen worden sind) sowie die Besenrauke, die ausschließlich in Ponidzie vegetiert!

Wie uns die Wanderungen durch die Region lehren, ist es nicht weit von der Natur zur Kultur. Auf dem Weg zum letzten Ort auf der blauen Wanderstrecke - Wiślica - geht man an der spätgotischen Kirche zum Hl. Laurentius in Goryslawice vorbei. Ponidzie überrascht gerade hier in Wiślica abermals mit seiner natürlichen Umwelt. Die hier stehende Stiftskirche zur Mariä Geburt - heute kleinere Basilika - stellt eine wunderbares Beispiel für die polnische gotische Architektur aus dem 14. Jh. dar. Im Kellergeschoss des Gotteshauses, das von Kasimir dem Großen gestiftet wurde, wurde ein archäologisches Reservat gegründet. Andere Stellen im Ort, die bemerkenswert sind - wären: das gotische Haus des Długosz aus dem Jahre 1460 (heute u.a. Sitz des Regi-

Goryslawice – Hl. Laurentius Kirche

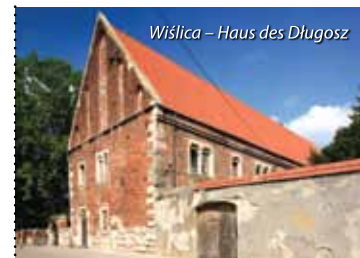

Wiślica – Stiftskirche zur Mariä Geburt

onalmuseums), Relikte einer Burgkirche zum Hl. Nikolaus, die auf das 10./11. Jh. datiert sind (gehören zum zweiten Archäologiereservat, die den Großen Salzmarkt umfassen), der Hügel Psia Górka und ein Burgwall (11. Jh.).

Geht man von Busko aus die blaue Wanderstrecke nach Westen entlang, wäre es eine Sünde Pińczów unberücksichtigt zu lassen. Allein der Weg in die Stadt hinein ist reich an außergewöhnlichen Bildern. Dazu gehören: in der Nähe des Waldes Las Welecki - eine einmalige Gewöhnliche Kiefer mit aufgedecktem Wurzelsystem, und in Grochowiska - ein Sammelgrab der Auf-

ständischen aus dem Januaraufstand (die am 18. März 1863 gefallen sind). Pińczów verzaubert mit der Unmenge an historischen Denkmälern. Man findet hier Sakralbauten aus dem 17. Jh.: eine postpaulinische Kirche zum Hl. Johannes dem Evangelist, die sich durch eine herrliche Orgel auszeichnet; die Alte Synagoge, die mit Malereien geschmückt ist, welche zur Gruppe der ältesten in Polen erhalten gebliebenen zählen, und umgeben von einer Wand mit eingemauerten Teilen von Matzewan, die die Funktion eines Denkmals an den Holocaust erfüllt; aber auch die Klosterkirche der Reformaten zur Heimsuchung der Heiligen Jungfrau Maria. Es lohnt sich eine nicht sonderlich große Anhöhe hinauf zu gehen, wo man im Schatten einer wunderschönen kleinen Kapelle der Hl. Anna aus dem Jahre 1600 Rast machen kann. Hier erstreckt sich auch ein unvergesslicher Ausblick auf die ganze Stadt, der eine fantastische Bekrönung der ganztägigen Wanderung darstellen kann.

Wiślica – Haus des Długosz

Pińczów – Kirche zum Hl. Johannes des Evangelisten

Das nächste Band auf der bunten Palette von Ponidzie ist die **grüne Wanderstrecke**. Auf dieser Route findet man die Kirche zur Mariä Himmelfahrt in Szaniec aus dem Jahre 1499 sowie ein Kastell im Renaissancestil von der Wende vom 16. zum 17. Jh. Eine interessante Attraktion, besonders da sie nicht häufig besucht wird, ist das Reservat „Zimne Wody“. Eine Visite an diesem Ort bildet eine hervorragende Gelegenheit, um sich mit der außergewöhnlichen Schönheit von Geologie und Biologie vertraut zu machen. Die hiesigen Gipsvorkommen bilden malerische Spalte, und die die Umgebung bewachsenden warmtrockenen Gräser - einen unvergesslichen bunten Hintergrund für diese Risse. Es lohnt sich kurz von der Strecke abzukommen, um zum Dorf Widuchowa zu gehen, wo ein Herrenhaus im Spätrenaissancestil aus dem Jahre 1620 besonders beachtenswert ist. Die Wahl sollte auch auf Szczaworyż fallen, wo eine untypische Kirche zum Hl. Jacobus dem Älteren (1630) zu finden ist, die auf dem Plan eines griechischen Kreuzes errichtet wurde.

Der Ausflug durch die Region - ist ein Kinderspiel für alle Touristen, die mit einem fahrbaren Untersatz ausgestattet sind. Für diese wurden die **Auto-strecken** zusammengestellt. Die Sakralobjekte von Busko-Zdrój und Chotel sind das Thema einer gekennzeichneten Strecke der Holzarchitektur der Świętokrzyskie Wojewodschaft. Eine andere Route (die zwar nicht gekennzeichnet aber überaus interessant ist) ist die gotische Wanderstrecke, die durch Busko, Wiślica, Chotel Czerwony, Goryslawice, Dobrowoda und Nowy Korczyn verläuft. In den beiden letzten aufgezählten Ortschaften können wir interessante Beispiele für Sakralarchitektur sehen. In Dobrowoda ist es die Kirche zur Hl. Maria Magdalena von der 2. Hälfte des 14. Jh. Nowy Korczyn hingegen ist reich an Schätzen, die für Gläubige einen Wert darstellen. Beachtenswerte Bauwerke sind: die Pfarrkirche zur Hl. Dreifaltigkeit sowie zum Hl. Laurentius und zur Hl. Elisabeth (1608), die Klosterkirche zum Hl. Stanislaus (2. Hälfte des 13. Jh.), aber auch die klassizistischen Ruinen einer Synagoge aus dem 18. Jh.

Das Fahrrad ist ein fantastisches Transportmittel durch Ponidzie und Werkzeug in der Hand eines aktiven Touristen. Man sollte sich davon überzeugen,

Nowy Korczyn – Pfarrkirche zur Hl. Dreifaltigkeit

Chroberz – Anlegestelle an der Nida

indem man eine von zwei professionell gekennzeichneten **Fahrradstecken** hinter sich lässt. Der erste Fahrradweg erstreckt sich vom Kurort von Busko bis zum Stausee in Radzanów. Der Zweite dagegen - hat eine geschlossene Form; seinen Anfang und sein Ende bildet die Straßenkreuzung der Langiewiczza und Szanieckiej Straßen in Busko-Zdrój. Er führt durch das Gebiet des Geschützten Landschaftsbildes von Szaniec, wo man zwei Naturdenkmäler bestaunen kann - eine Gewöhnliche Kiefer in Welecz und eine Stieleiche in Kameduły.

Eine äußerst malerische Form der Landeskunde ist die **Kajakstrecke**. Eine Flussabfahrt über die Nida - ist eine hervorragende Form der Erholung, verbunden mit der Möglichkeit dieses magische Land von Ponidzie aus einer ganz anderen Perspektive zu sehen. Für gewöhnlich wählen Touristen anfangs die Strecken Sobków, Motkowice, Pińczów, Chroberz oder Wiślica, und beenden sie in Nowy Korczyn. Ihre Entscheidung machen sie von der Anzahl der Tage, die sie für aktive Erholung bestimmen möchten, abhängig. Nach Abschluss der unvergesslichen Eskapade durch Ponidzie, überzeugt von der Schönheit der Nida, vom Naturreichtum und vom Reiz seiner Denkmäler, weiß man, dass man noch hierher zurückfinden wird, und das nicht nur einmal.

Text:

Magdalena Koper und Michał Jurecki

Übersetzung im Auftrag der

Gemeinde Busko-Zdrój:
Lidex

Photos:

Dariusz Krakowiak und Piotr Kaleta, Jarosław Kruk

Grafische Bearbeitung und

Zusammensetzung:
Karolina Otulakowska, Sebastian Person

Herausgegeben im Auftrag von

Gmina Busko-Zdrój
al. Mickiewicza 10
28-100 Busko-Zdrój
Tel.: + 48 41 370 52 00
Fax: + 48 41 370 52 90
E-mail: urzad@umig.busko.pl
www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011

Herausgeber:
DDK Edition
ul. Obozowa 4
60-289 Poznań
Tel.: + 48 61 868 65 75
www.ddkedition.com.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Kurgemeinde
Busko-Zdrój

In der
Freizeit...

Zdrój

S

B

B

IN DER FREIZEIT

Wenn man beide Gesichter von Busko-Zdrój kennen lernen möchte - eines Kurortes, der sich an die „goldenen Zeiten“ des 19. Jh. zurückerinnert, und der provinziellen Kleinstadt mit seiner ganzen bezaubernden Aura, reicht es nicht aus zur Literatur zu greifen. Kein Buch, nicht einmal eine poetische Beschreibung, ist in der Lage das wiederzugeben, was man mit eigenen Augen wahrnehmen kann, sie bringen uns niemals dahin, wo wir nur auf eigenen... Beinen hingelangen! Um aber im Labyrinth der kleinen Straßen von Busko, im Netz der Kurortalen oder - um noch weiter zu greifen - im Wirrwarr der Wege von Ponidzie nicht verloren zu gehen, lohnt es sich zu einem Reiseführer zu greifen und ihn lediglich als Anregung zu einer Reise ins Unbekannte zu betrachten.

Busko-Zdrój – ist eine Stadt, die doppelte Kraft ausstrahlt. Es schlagen nämlich zwei Herzen in ihr - das Herz der Stadt, also der Markt von Busko, und das Herz des Kurortes, d.h. der Kurpark. Das Zweite, durchschnitten von Bändern chaotischer kleiner Straßen, hat ein regelmäßiges Element. Es ist die Traumallee - ein Weg, der gewissermaßen die Grundlage des Parks bildet, der durch den französischen Garten vom Sanatorium „Marconi“ zum Parktor

Sanatorium „Marconi“

Pension „Zamek Derslaw“

hinführt. Ihre Verlängerung - das Fenster zur Welt außerhalb des Kurortes - bildet die Mickiewicz Allee. Diese Kastanienallee zieht sich bis zum Markt von Busko hin. Deutlich sticht hier die Villa „Derslaw“ vom Anfang des 20. Jh. hervor. Wache vor dem kleinen Schloss hält eine Figur des Ritters Dzierzko (die auf dem Gebäudebalkon steht), der sich in die Geschichte von Busko als Stifter des lokalen Norbertanerklosters eingeschrieben hat.

Kurpark

Auf dem Parkgelände lohnt es sich in den französischen Garten zu gehen - die Hitze mit einer Brise aus dem Brunnen zu löschen, ein nachmittägliches Konzert in der Konzertmuschel zu hören, in der Aussichtsloge stehend in der reichen Pflanzenwelt nach Lärchenbäumen, gewöhnlichen Traubenkirschen

oder Platanenbäumen zu suchen. Über den Park ragt eine neugotische Kurkapelle zur Hl. Anna aus dem Jahre 1888 hervor. Lässt man die „Bäder“ hinter sich, kommt man zu den Naturheilbetrieben, zur Kurambulanz und zum Wasserabfüllbetrieb „Buskowianka“.

Hl. Anna Kapelle

Solec-Zdrój – „Bäder“

Der nächste Abschnitt der Strecke führt über die Straßen Rzewuskiego (Kurtortgründer) und weiter – Starkiewiczza (Urheber der Rehabilitation von Kindern und Schutzpatron des Orthopädie- und Rehabilitationskrankenhauses „Górka“). Charakteristisch sind hier die Heileinrichtungen (mit dem gewaltigen Gebäude des Kurkrankenhauses „Krystyna“ vorab) und Wohngebäude.

Die Pensionen und Villen, die gegenwärtig ein großes Angebot an Unterkünften für die in den Kurort kommenden Kurgäste haben, stehen hingegen entlang der 1-go Maja Straße, die das Corso von Busko darstellt. Darunter sticht die Villa „Mała Bagatela“ ins Auge – der einzige erhalten gebliebene Holzbau. Am Ende der 1-go Maja Straße, auf einer recht kleinen Anhöhe, erheben sich die Gebäude des Sanatoriums „Mikołaj“ (es wurde nach dem Stifter, Zar Nikolaus I benannt) aus dem Jahre 1837.

Verlässt man den Kurort, kann man auf einer Bank vor dem BSCK Rast machen. Sie ist ein ungewöhnliches Denkmal von Wojtek Belon, des Bardens von Ponidzie. Mit der Person des Künstlers ist auch das Allgemeinbildende Lyzeum mit dem Schutzpatron Tadeusz Kościuszko verbunden, das der Poet besuchte und wo er sein Debüt hatte. Dank des Leadsängers der Band Wolna Grupa Bukowina, ist das Objekt eine der Haltestellen auf dem Literaturpfad von Świętokrzyskie.

Möchte man die Geschichte der Region kennen lernen und etwas in ihre Kultur eintauchen, lohnt es sich ins Museum von Busko - die Kammer für Regionale Sammlungen und die Galerie BWA „Zielona“ zu gehen – die in einem Gebäude an der Mickiewicz Allee 7 liegen. Auf dem Platz Zwycięstwa hat es das Haus mit der Nummer 17 verdient beachtet zu werden. Genau hier eröffnete Feliks Rzewuski die erste Badeanstalt in der Stadt. Die heutige Bauform

Musikband Wolna Grupa Bukowina an der Bank von Wojtek Belon

Kunstgalerie BWA „Zielona“

des Marktes - ist das Ergebnis von Bemühungen der Bewohner, die Busko nach einem Brand, der die Stadt im Jahre 1820 verzehrt hat, wieder aufgebaut haben. Hier herrscht ein Gemisch von Stilen: mit dem eklektischen Sitz der ehemaligen Post (20-er Jahre des 10. Jh.) angefangen, bis hin zum klassizistischen Gebäude einer damaligen Apotheke (Mitte des 19. Jh.).

Gebäude der einstigen Post

Kirche zur unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria

Die nächste Etappe der Wanderung durch den Kurort hängt mit der Besichtigung von Sakralobjekten zusammen. Aber bevor wir dahin kommen, vom ehemaligen Norbertanerkloster losgegangen, gehen wir am Gebäude einer ehemaligen Bäckerei vorbei (ul. Bohaterów Warszawy 6). Dieser Ort ist wegen der unvergesslichen Gestalt des Bäckers und Bildhauers Czesław Król, der sich in einem Lied von Belon in die Geschichte eingeschrieben hat, außergewöhnlich. Diejenigen, die das Werk des 1985 in Krakau verstorbenen Bardens zu schätzen wissen, verweisen wir auf den Pfarrfriedhof, wo man sich in Andacht über seinem Grab verbeugen kann. Anschließend erwartet die Touristen der Besuch in zwei Gotteshäusern: in der Kirche zur Unbefleckten Empfängnis der Heiligen Jungfrau Maria und in der Holzkirche zum Hl. Leonhardt.

Hl. Leonhardt Kirche

Chotelek – Hl. Stanislaus Kirche

Die letztere ist eine Einladung zu einer neuen Eskapade - einer acht Kilometer langen Wanderung entlang der **Wanderstrecke des sakralen Holzbaus entlang des Maskalis**. Hier beginnt die Wanderung durch die Region. Der grün markierte Fußweg verbindet zwei Holzkirchen: die bereits erwähnte Kirche zum Hl. Leonhardt, die im Jahre 1699 errichtet wurde, mit der kleinen Kirche zum Hl. Stanislaus von 1527, die in Chotelek steht (früher Chotelek Zielony).

Denjenigen, die sich ermuntern fühlen den Reiz von Ponidzie zu entdecken, möchten wir versichern, dass träge Spaziergänge durch Busko nur ein Vorgeschmack auf die Wanderungen sind. Die nächste Wanderstrecke - die sog. **rote Strecke** - hat bereits eine Länge von 27 km. Es ist eine hervorragende Gelegenheit das Gebiet kennen zu lernen, das auf der Strecke zwischen Busko-Zdrój und Solec-Zdrój liegt. Die erste Haltestelle - das Reservat

„Owczary“ - zeichnet sich durch einen Bach aus, der es zweiteilt, und aus einer salzigen schwefel- und chlorhaltigen Mineralwasserquelle gespeist wird. Das Becken ist u.a. mit salzliebenden Pflanzen (die Spieß-Melde, der gewöhnliche Salzschwaden, die Strandrimse und die Salz-Schuppenmiere) bewachsen. Im nächsten Ort unserer Wanderung – in Pęczelice – lohnt es sich auf dem Gelände eines der Bauernhöfe nach den Ruinen einer arianischen Kirche von der Mitte des 16. Jh. zu suchen. Geht man weiter, darf man den Berg Kapturowa Góra nicht verfehlen – eine frühmittelalterliche Stadt mit in archäologischen Untersuchungen bestätigten Spuren einer Siedlung (die ältesten aus

Reservat „Owczary“

Pęczelice – arianische Kirche

dem 7.-8./9. Jh.). Beachtenswert ist auch Zborów mit einem wunderschönen Palast und Herrenhaus aus dem 16. Jh., wo heute das Sozialhilfeheim seinen Sitz hat, dem Gebäude der alten Weinbrennerei und einem Speicher (beide vom 18. Jh.). Ziel der roten Wanderstrecke ist Solec-Zdrój – der zweite Kurort von Ponidzie - wo man neben einem bezaubernden Kurbezirk auch die modernistische Kirche zum Hl. Nikolaus sehen kann.

Die wahrscheinlich umfangreichste Möglichkeit diesen Teil der Świętokrzyskie Wojewodschaft kennen zu lernen bietet die **blaue Wanderstrecke**. Sie führt von Busko-Zdrój nach Wiślica mit ihrer frühmittelalterlichen Bebauung, durch Chotel Czerwony und Goryslawice, wo man auf Spuren gotischer Architektur stoßen kann. Längeren Halt sollte man in den Naturreservaten machen. Das erste davon - das Reservat „Skorocice“ – birgt ein wahres Schmuckstück in

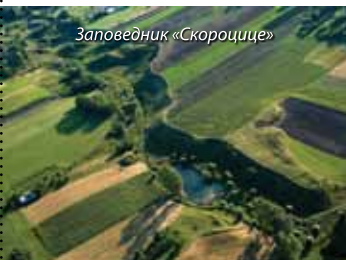
Zborów – Palast

Solec-Zdrój – Sanatorium „Swit“

Form einer Felsbrücke, die ein Gewölbe über dem Panorama eines Gipskarst-Hohlweges, mit Höhlen und Steppen bildet, die mit seltenen, unter Schutz stehenden Pflanzenscheinungen bewachsen sind, wie z.B. der Wolfsfuß-Scharte, dem Illyrischen Hahnenfuß oder der Öhrchen-Gänsekresse, und dazwischen kann man den herumspazierenden Rüsselkäfer (*Omius globulus*) antreffen. „Winiary Zagojskie“ – das zweite Reservat – ist ein Ort, an dem der Zotten-Lein, das Frühlings-Adonisröschen und andere Pflanzen wachsen, die unter Artenschutz stehen. Unweit von der wunderschönen Kirche zum

иллирийский и резуха прямая, среди которых можно встретить долгоносика (*Otias globulus*). «Виняры Загойске» („Winiary Zagojskie“) – второй заповедник – это место, где растут: лен жестковолосистый, адонис весенний и другие охраняемые виды растений. Неподалеку красивого костела св. Варфоломея (kościół pw. św. Bartłomieja) середины XV в., построенного в селе Хотель Червоны, находится флористический заповедник «Пшенслин» (rezerwat florystyczny „Prześlin“). Здесь тоже увидим степь, поросшую ксеротермическими травами, и многочисленные охраняемые растения (в частности, резуху прямую, которой грозит гибель). В заповеднике водится уникальный в мировом масштабе

Заповедник «Скоротице»

Хотель Червоны – костел св. Варфоломея

долгоносик (*Donus nidensis*). Четвертым заповедником является степной заповедник «Гуры Вхосдне» (rezerwat stepowy „Góry Wschodnie“), где развивается почти 150 видов растений, в том числе, селерия голубая, василек паннонский (занесенные в *Список растений Польши, которым угрожает опасность*) и гулявник изменчивый, который не встречается в других регионах Польши!

Как учат экскурсии по региону, здесь от природы недалеко к культуре. По пути, в последний на Голубом маршруте населенный пункт – с. Вислица – в с. Горыславице мы встретим позднеготический костел св. Вавжинца (kościół pw. św. Wawrzyńca). Район Понидзе опять удивляет своей красотой именно в с. Вислица. Расположенная здесь коллегиата Рождества Пресвятой

Горыславице – костел св. Вавжинца

Вислица – коллегиата Рождества Пресвятой Девы Марии

Девы Марии (kolegiata pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny) – в настоящее время Базилика Меньшая (Bazylika Mniejsza) является великолепным примером польской готической архитектуры XIV века. В подземе храм, построенного на пожертвования короля Казимира Великого (Kazimierz Wielki), создан археологический заповедник. Другие интересные места в городе: готический Дом Длугоша (Dom Długosza) 1460 г. (в настоящее время – филиал Регионального музея), реликты городского костела св. Николая (kościół grodowy pw. św. Mikołaja) X/XI в. (входит в состав второго археологического заповедника, сосредоточенного вокруг Большого Сольного рынка (Duży Rynek Solny), Собачья Горка (Psia Górka) и вал городища (XI в.).

Направляясь по Голубому маршруту на запад от г. Буско, грешно было бы не посетить г. Пиньчув (Pińczów). Очень интересной является сама дорога в город. Необычайную картину создают: неподалеку Велецкого леса (Las Welecki) – нетипичная сосна обыкновенная с открытой корневой системой и общая могила январских повстанцев (погибших 18 марта 1863 г.) неподалеку с. Проховиска (Grochowska). Город Пиньчув поражает количеством памятников старины. Здесь находятся сакральные объекты XVII века: постаулинский костел св. Иоанна Евангелиста (kościół porau- liński pw. św. Jana Ewangelisty) с великолепным органом; Старая синагога (Synagoga Stara), украшенная одной из старейших из сохранившихся на польской земле стенной росписью, окруженная стеной с вмурованными фрагментами надгробных плит, являющейся мемориалом в память о Холокосте; монастырский костел реформатов Благовещения Пресвятой Девы Марии (kościół klasztoru Reformatów pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny). Стоит взобраться на небольшой холм, где можно отдохнуть в тени чудесной часовенки св. Анны (kapliczka św. Anny), построенной в 1600 г. Отсюда можно также увидеть незабываемую панораму города, являющуюся увенчанием, продолжавшейся весь день экскурсии.

Вислица – Дом Длугоша

Пиньчув – костел св. Иоанна Евангелиста

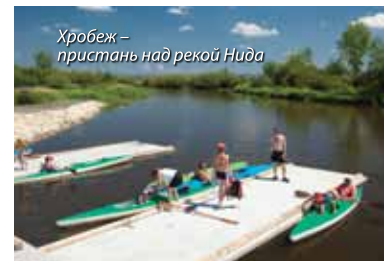
Следующей полосой в разноцветной гамме района Понидзе является **Зеленый маршрут**. Он приведет нас в деревню Шанец (Szaniec), где находится готический костел Успения Пресвятой Девы Марии (kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny) 1499 г., а также укрепленный замок рубежа XVI и XVII в. Очень интересной, нечасто посещаемой достопримечательностью, является заповедник «Зимне Воды» (rezerwat „Zimne Wody“). Посещение этого места позволит ознакомиться с необычайной красотой геологии и биологии. Находящиеся здесь гипсовые залежи образуют живописные щели, а растущие вокруг ксеротермические травы создают незабываемый цветной фон для этих трещин. Стоит на минутку свернуть с маршрута, чтобы отправиться в деревню Видухова (Widuchowa), где внимания заслуживает усадьба периода позднего ренессанса (1620 г.). Желательно выбрать также Щаворыж (Szczaworyż), где возвышается нетипичный костел св. Якоба Старшего (kościół pw. św. Jakuba Starszego) (1630 г.), построенный на плане греческого креста.

Экскурсия по региону это пустяк для туристов, передвигающихся на автомобиле. Для них были созданы **автомобильные маршруты**. Сакральные объекты г. Буско Здруй и с. Хотелек – это тема обозначенного маршрута деревянной архитектуры Свентокшиского воеводства. Второй, правда, неописанный, но очень интересный маршрут, это готический маршрут, который проходит через населенные пункты: Буско, Вислица, Хотел Червоны, Горыславице, Добровода (Dobrowoda) и Новы Корчин (Nowy Korczyn). В двух последних селах мы увидим интересные памятники сакральной архитектуры. В с. Добровода, это костел Марии Магдалины (kościół pw. św. Marii Magdaleny) 2 половины XIV в. В свою очередь, с.

Новы Корчин богато сокровищами, которые особо ценятся верующими. Здесь стоит посмотреть: приходской костел св. Троицы, св. св. Вавжинца и Эльжбеты (kościół farny pw. św. Trójcy oraz św. Wawrzyńca i św. Elżbiety) (1608 г.), монастырский костел св. Станислава (kościół klasztorny pw. św. Stanisława) (2 половина XIII в.), а также классицистические руины синагоги XVIII века.

Новы Корчин – приходской костел св. Троицы

Хробеж – пристань над рекой Ниды

Велосипед – это прекрасное средство для передвижения по региону Понидзе и инструмент в руках физически активного туриста. Стоит в этом убедиться, преодолевая одну из двух профессионально обозначенных **велосипедных трасс**. Первая дорожка тянется от курортной части города до водохранилища в с. Радзанув (Radzanów). Вторая дорожка обладает закрытой формой, ее начало и конец определяет пересечение ул. Лангевича (ul. Langiewicza) и ул. Шанецкой (ul. Szaniecka) в г. Буско-Здруй. Она ведет через Шанецкую территорию охраняемого ландшафта (Szaniecki Obszar Chronionego Krajobrazu), где можно увидеть два памятника природы – сосну обыкновенную в селе Велч (Welcz) и три дуба черешчатых в с. Камедулы (Kameduły).

Очень живописной формой краеведческого путешествия является **Байдарочный маршрут**. Проход по реке Ниды – это великолепная форма отдыха, сочетающаяся с возможностью увидеть этот магический край, каким является Понидзе в совершенно другой перспективе. Как правило, туристы начинают экскурсию в с. Собкув (Sobków), с. Мотковице (Motkowice), г. Пиньчув, с. Хробеж (Chroberz) или с. Вислица и заканчивают в с. Новы Корчин. Решение зависит от количества дней, предназначенных для активного отдыха. Закончив незабываемое путешествие по региону Понидзе, убедившись в красоте реки Ниды, богатстве природы и красоте памятников старины, они уже знают, что непременно будут сюда возвращаться.

Текст:
Магдалена Копер,
Михал Юрецьки

Перевод по поручению Гмины Буско-Здруй:

Lidex
Фотографии:
Дариуш Краковяк
и
Петр Калета,
Ярослав Крук

Графическая обработка
и набор:
Каролина Отулаковска
Себастиан Персон
Издано по поручению:
Гмина Буско-Здруй
al. Mickiewicza 10
28-100 Busko-Zdrój
тел. + 48 41 370 52 00
факс: + 48 41 370 52 90
e-mail: urzad@umig.busko.pl
www.busko.pl

г. Буско-Здруй 2011
Издатель:
DDK Edition
ul. Obozowa 4
60-289 Poznań
tel. + 48 61 868 65 75
www.ddkedition.com.pl

PROGRAM
REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Курортная гмина
Буско-Здруй

В свободное
время...

Zdrój

S

B

B

В СВОБОДНОЕ ВРЕМЯ

Чтобы ознакомиться с двумя обликами города Буско-Здруй (Busko-Zdrój) – курортом, который помнит «золотое время» XIX в. и провинциальным городком со всей его очаровательной атмосферой, недостаточно одного обращения к литературе. Ни одна книга, ни одно поэтическое даже описание не передадут того, что могут увидеть наши глаза, не перенесут нас туда, где можно доверять лишь собственным... ногам! Однако чтобы не потеряться в лабиринтах улочек, сетях курортных аллей, или же – двигаясь дальше – в путанице тропинок региона Понидзе (Ponidzie), стоит воспользоваться путеводителем, считая его первым шагом в незабываемое путешествие навстречу новому.

г. Буско-Здруй – это место, обладающее двойной силой, так как питается оно от двух сердец – сердца города, которым является рыночная площадь и сердца здравницы – Курортного парка (Park Zdrojowy). Хаотически исчерченный улочками парк имеет один регулярный элемент – Аллею Мечтаний (Aleja Marzeń), которая является неким ядром парка и ведет через французский сад, от Санатория «Маркони» (Sanatorium „Marconi”) к калитке парка. Ее продолжением – окном в мир за пределами здравницы – является ал. Мицкевича (al. Mickiewicza).

Санаторий «Маркони»

Пансионат «Замок Дерслава»

Эта каштановая аллея тянется до городской рыночной площади. Здесь заметно выделяется Вилла «Дерслав» (Willa „Dersław”) начала XX века. Небольшой замок охраняет фигура рыцаря Держка (установленная на балконе здания), который вошел в историю города как учредитель местного монастыря норбертанок.

Курортный парк

Находясь на территории парка, стоит отправиться во французский сад и охладиться у фонтана, послушать послеобеденный концерт в концертной раковине, найти среди богатой флоры лиственницу, черемуку, платаны, встав для этого в смотровую ложу. Над садом возвышается неоготическая курортная часовня св. Анны (kaplica zdro-

jowa pw. św. Anny) 1888 г. Миновав Купальни („Łazienki”), мы попадаем в район учреждений природолечения, курортной поликлиники и цеха разлива минеральной воды «Бусковьянка» („Buskowieńka”).

Курортная часовня св. Анны

Солец-Здруй – Купальни

Следующий фрагмент трассы ведет по ул. Жевуского (ul. Rzewuskiego) (основоположника здравницы) и дальше – по улице Старкевича (Starkiewicza) (инициатора реабилитации детей и покровителя Специализированной ортопедической и реабилитационной больницы «Горка» (Szpital Ortopedyczno-Rehabilitacyjny „Górka”). Ориентирами являются здесь лечебные заведения (во главе с огромным зданием Курортной больницы «Кристина» (Szpital Uzdrowiskowy „Krystyna”) и жилые дома.

Пансионаты и виллы, которые в настоящее время составляют мощный жилищный фонд для прибывающих в здравницу курортников, расположены, в свою очередь, вдоль ул. 1 Мая (ul. 1 Maja) – элегантной прогулочной аллеи.

Среди них выделяется Вилла «Малая Багатела» (Willa „Mała Bagatela”) – единственный, сохранившийся деревянный объект.

В конце ул. 1 Мая, на небольшом возвышении, находятся здания Санатория «Николай» (Sanatorium „Mikołaj”) 1837 г, названного так в честь учредителя царя Николая I.

Покидая курортную зону, стоит отдохнуть на скамейке перед Буским самоуправленческим центром культуры (БСЦК). Скамейка является необычным памятником Войтеку Белону (Wojtek Belon), барду региона Понидзе. С артистом связан также Общеобразовательный лицей им. Тадеуша Костюшко (Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki), в котором поэт учился и дебютировал. Благодаря лидеру Свободной группы Буковины (Wolna Grupa Bukowina), объект является одной из остановок на Свентокшиском литературном пути (Świętokrzyski Szlak Literacki).

Чтобы ознакомиться с историей региона и больше узнать о его культуре, стоит посетить Буский музей – Палату региональных собраний – (Muzeum Bu-

Свободная группа Буковина у скамейки В. Белона

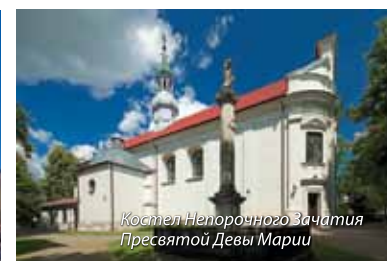

Галерея искусств БВА «Зеленая»

skie – Izba Zbiorów Regionalnych-) и Галерею искусств Бюро художественных выставок «Зеленая» (Galeria Sztuki BWA „Zielona”). Они находятся в одном комплексе, по ул. Мицкевича 7. На пл. Звыценства (pl. Zwycięstwa), внимания заслуживает дом под номером 17. Именно в нем Феликс Жевуски (Felix Rzewuski) открыл первую в городе купальню. Нынешняя застройка рынка является результатом усилий жителей, восстанавливавших город после пожара, который вспыхнул в курорте в 1820 г. Здесь сочетаются разные стили: эклектичное здание бывшей почты (20-е годы XX в.) и классицистическое здание тогдашней аптеки (середина XIX в.).

Здание бывшей почты

Костел Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии

Очередной этап прогулки по здравнице связан с посещением сакральных объектов. Однако по пути к ним, направляясь в сторону бывшего монастыря норбертанок, мы сначала дойдем до здания бывшей пекарни (ул. Бохатерув Варшавы 6 (ul. Bohaterów Warszawy 6). Это необычное место, которое помнит пекаря-скульптора Чеслава Круля (Czesław Król), вошедшего в историю благодаря песне Белона. Ценителей творчество барда, скончавшегося в Кракове в 1985 г., мы отправляем на приходское кладбище, где в тишине можно преклонить голову над его могилой. Затем туристов ждет посещение двух храмов: костела Непорочного Зачатия Пресвятой Девы Марии (kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny) и деревянного костела св. Леонарда (kościół pw. św. Leonarda).

Костел св. Леонарда

Хотелек – костел св. Станислава

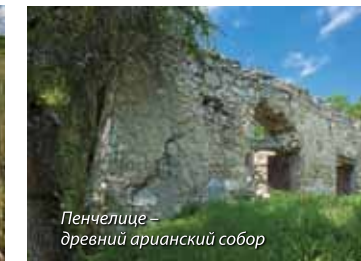
Последний храм является приглашением к следующей экскурсии – восьмиклометровой прогулке по маршруту деревянного сакрального строительства вдоль реки Маскалис (Maskalis). Здесь начинается путешествие по региону. Обозначенный зеленый пешеходный маршрут соединяет два деревянных костела: упомянутый уже костел св. Леонарда, построенный в 1699 г. и маленький костел вс. Станислава (kościółek pw. św. Stanisława) 1527 г., расположенный в селе Хотелек (Chotek) (раньше Хотелек Зеленый (Chotek Zielony)).

Тех, кто желают лучше узнать все прелести региона Понидзе, мы уверяем, что ленивые прогулки по городу Буско это лишь предвкушение

пешеходных экскурсий. Следующий маршрут – так называемый **Красный маршрут** – составляет 27 км. Это прекрасная возможность ознакомиться с территорией расположенной между городом Буско и городом Солец-Здруй (Solec-Zdrój). Первая остановка – заповедник «Овчары» (rezerwat „Owczary”) – отличается пересекающим его ручьем, который питается минеральной водой соленого сульфатно-хлоридного источника. В котловине развивается растительность, которая любит соль (лебеда копьевидная, бескильница расставленная, клубнекамыш морской и торичник солончаковый). Далее, в населенном пункте Пенчелице (Pencze-

Заповедник «Овчары»

Пенчелице – древний арианский собор

lice), на территории одного из сельскохозяйственных хозяйств, стоит отыскать руины древнего арианского собора середины XVI в. Идя дальше, нельзя пройти мимо Каптуровой Горы (Kapturowa Góra) – укрепленного поселения периода раннего средневековья, с подтвержденными археологическими исследованиями следами заселения (первое VII-VIII/IX в.). Внимание заслуживает и населенный пункт Зборув (Zbogów), с сохранившимся прекрасным дворцом и усадьбой XVI в., где в настоящее время находится Дом престарелых. Интересно будет также увидеть здание бывшего винокуренного завода и амбар (оба XVIII в.). Конечной точкой Красного маршрута является село Солец-Здруй – вторая здравница района Понидзе, где кроме красивой курортной зоны можно посмотреть модернистский костел св. Николая (kościół pw. św. Mikołaja).

Наиболее полное ознакомление с этой частью Свентокшиского воеводства, обеспечивает **Голубой маршрут**. Он ведет из г. Буско-Здруй в село Вислица (Wiślica) с застройкой периода раннего средневековья

Зборув – дворец

Солец-Здруй – санаторий «Свит»

и дальше, через села Хотель Червоны (Chotel Czerwony) и Горыславце (Goręslawice), где можно встретить памятники готической архитектуры. Длинные остановки стоит сделать в природных заповедниках. Первый из них – заповедник «Скоролице» (rezerwat „Skorocice”) – украшает уникальный скальный ригель, являющийся сводом для панорамы гипсового карстового ущелья, пещер и степей, поросших редкими охраняемыми растениями, такими, как: серпуха разнолистная, лютик

La première – réserve Skorocice – décorée par un pont de roche exceptionnel qui constitue une voûte du panorama de ce ravin karstique, des cavernes et des steppes couverts de plantes rares et protégées, comme *serratula lycopifolia*, *ranunculus illyricus*, *arabis recta*, parmi lesquelles vit *omias globulus*. La seconde réserve à ne pas manquer est Winiary Zagojskie – qui est l'habitat de *linum hirsutum*, *adonis vernalis* et d'autres plantes protégées. Près de la très belle église de Saint-Barthélemy, construite à Chotel Czerwony à la moitié du XVe siècle se trouve la réserve florale Przęślin. Ici, on traverse la steppe en marchant sur les

Réserve Skorocice

Chotel Czerwony – Église de Saint-Barthélemy

près xérophytes qui accueille plusieurs espèces protégées (notamment *arabis recta* menacé d'extinction). La réserve est habitée par un animal très rare à l'échelle mondiale, à savoir *donus nidensis*. La quatrième réserve naturelle est celle des steppes Góry Wschodnie avec près de 150 espèces végétales, notamment *sesleria uliginosa* et *centaurea pannonica* inscrites sur la Liste des plantes menacées d'extinction en Pologne *sisymbrium polymorphum* qu'on ne trouve qu'à Poniidzie !

Il n'y a qu'un pas entre la nature et la culture – c'est ce que nous apprend la visite de la région. Sur la route vers la dernière localité de la piste bleue – Wiślica – vous passerez devant l'église de Saint-Laurent

Gorzysławice – Église de Saint-Laurent

Wiślica – Église collégiale de Notre Dame Naissance

de gothique tardif. A Wiślica, la région de Poniidzie vous surprendra de nouveaux par sa beauté. L'église collégiale de Notre Dame Naissance – actuellement la Basilique Mineure – est un magnifique exemple de l'architecture gothique polonaise du XIVe siècle. Au sous-sol de cette église fondée par le roi Casimir le Grand, il y a une réserve archéologique. Un autre endroit qui mérite votre attention dans cette petite ville est la Maison de Długosz gothique de 1460 (actuellement, c'est un établissement du Musée Régional), des reliques de l'église sur la place forte

de Saint-Nicolas datées au Xe / XIe siècle (qui composent la seconde réserve archéologique autour de la Grande Place du Marché Solny), Psia Górka et les remparts de la place forte (XIe siècle).

En suivant la piste bleue de Busko vers l'ouest, vous ne pouvez pas ne pas vous arrêter à Pińczów. La route vers la ville offre déjà des images extraordinaires : la Forêt Welecki avec un pin sylvestre insolite dont le système racinaire est découvert et Grochowiska avec la tombe collective des insurgés de janvier (péris le 18 mars 1863). La ville de Pińczów surprend par le nombre de monuments historiques. Il y a des édifices religieux du XVIIe siècle : comme l'église post paulinienne de Saint-Jean l'Évangéliste avec ses belles orgues ou la Vieille Synagogue dont les peintures murales sont considérées comme faisant partie des plus anciennes en Pologne. La synagogue est entourée d'un mur avec les pierres tombales est un monument de Mémoire de l'Holocauste. Il y a aussi une église monastique calviniste de la Visitation de la Vierge. Vous pouvez monter une petite colline pour vous reposer à l'ombre de la très belle chapelle de Sainte-Anne construite en 1600. La vue sur toute la ville est ici inoubliable et couronne toute la journée de marche.

Wiślica – Maison de Długosz

Pińczów – Église de Saint-Jean l'Évangéliste

La découverte de la région de Poniidzie, pleine des couleurs, peut aussi se faire sur la **piste verte**. Sur l'itinéraire de la randonnée il y a Szaniec avec son église d'Assomption de la Vierge Marie de 1499 et le castel renaissance du XVIe et du XVIIe siècle. Une autre attraction, de plus rarement visitée, est la réserve naturelle Zimne Wody. Elle est riche par la beauté de sa géologie et de sa vie biologique. Les gisements de gypse forment des fentes de différentes formes et les prairies xérophytes constituent un fond de couleur inoubliable. Le village Widuchowa vaut le détour à cause du manoir de 1620 construit dans le style de renaissance tardive. C'est aussi le cas du village Szczaworyż où se trouve une église atypique de Saint Jacques le Majeur (164) sur le plant de la croix grecque.

Visiter la région en voiture – il n'y a rien de plus facile grâce aux **itinéraires automobiles**. Les édifices religieux de Busko-Zdrój et de Chotelek constituent le thème de l'itinéraire de l'architecture en bois de la voïvodie de Sainte-Croix. Un autre trajet (non marqué, mais très intéressant) passe par : Busko, Wiślica, Chotel Czerwony, Gorzysławice, Dobrowoda et Nowy Korczyn. Dans ces deux dernières localités, il y a d'intéressants exemples d'architecture religieuse. A Dobrowoda, vous pouvez visiter l'église de Sainte Marie-Madeleine de la seconde moitié du XIVe siècle. A Nowy Korczyn, il y a des édifices très précieux pour les fidèles : l'église

paroissiale de Sainte Trinité, de Saint-Laurent et de Sainte-Élisabeth (1608), l'église monastique de Saint-Stanislas (seconde moitié du XIIIe siècle) et les ruines de la synagogue néoclassique du XVIIIe siècle.

Nowy Korczyn – Église paroissiale de Sainte Trinité

Chroberz – débarcadère sur Nida

Le vélo est un excellent moyen de transport dans Poniidzie et un bon outil de chaque touriste actif. Vous pouvez en profiter sur deux **pistes cyclables** bien marquées. La première commence à la station thermale de Busko et se termine au bord du lac artificiel à Radzanów. La seconde forme une boucle qui commence et se termine au croisement des rues Langiewicza et Szaniecka à Busko-Zdrój. La piste passe par des terrains pittoresques des zones de paysage protégé de Szaniec où il y a deux monuments naturels : un pin à Welecz et des chênes à Kameduły.

La **descente de la rivière Nida en canoë** est une excellente forme de tourisme. Elle permet de visiter Poniidzie, ce pays magique, d'une autre perspective. D'habitude, les touristes commencent la descente à Sobków, Motkowice, Pińczów, Chroberz ou Wiślica et la terminent à Nowy Korczyn. Le choix dépend du nombre de jours prévus au repos actif. Une fois cette escapade inoubliable dans Poniidzie terminée, rassurés par la beauté de Nida, la richesse de la nature et le charme des monuments historiques, ils savent qu'ils y reviendront plusieurs fois.

Texte :

Magdalena Koper et Michał Jurecki

Traduction pour la Commune de Busko-Zdrój :

Lidex

Photographies :

Dariusz Krakowiak et Piotr Kaleta, Jarosław Kruk

Programmation graphique et composition :

Karolina Otulakowska, Sebastian Person

Imprimé à la demande de :

Commune de Busko-Zdrój
allée Mickiewicza 10
28-100 Busko-Zdrój
tél. + 48 41 370 52 00
fax + 48 41 370 52 90
e-mail : urzad@umig.busko.pl
www.busko.pl

Busko-Zdrój 2011

Maison d'édition :

DDK Edition
ul. Obozowa 4
60-289 Poznań
tél. + 48 61 868 65 75
www.ddkedition.com.pl

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Commune thermale
Busko-Zdrój

Pendant
votre temps
libre...

 Zdrój

S

B

B

PENDANT UN TEMPS LIBRE

Ceux qui veulent voir les deux faces de Busko-Zdrój – celle d'une station thermale qui rappelle l'« âge d'or » au XIXe siècle et celle d'une petite ville de province avec son aura charmante, doivent se rendre sur place. Aucun livre, aucune description poétique ne décrira ce que les yeux peuvent voir, ne transportera là où ... il faut croire ses jambes pour y arriver! Pour ne pas se perdre dans les labyrinthes des ruelles de Busko, dans le réseau des allées thermales ou – plus loin – dans de nombreux chemins de Ponidzie, vous pouvez prendre un guide et considérer sa lecture comme une invitation au voyage dans un pays inconnu.

Busko-Zdrój est une ville qui bat avec une double force car elle a deux cœurs : le cœur de la ville (place du marché) et le cœur de la station thermale (parc thermal). Le second est découpé par des bandes de chemins chaotiques avec un seul élément régulier. C'est l'allée des Rêves (Aleja Marzeń) : une rue qui est un axe du parc et qui le traverse entre le Sanatorium Marconi, par le jardin français, et le portail du parc. Son prolon-

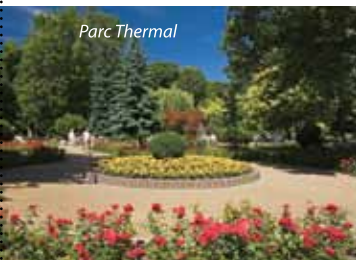

Sanatorium Marconi

Pension Zamek Derżawa

gement – telle une fenêtre qui s'ouvre au monde en dehors de la station thermale – est l'allée Mickiewicza qui avec ses châtaigniers se poursuit jusqu'à la place du marché. On y distingue facilement la Villa Derżawa construite au début du XXe siècle. Ce petit château est protégé par la statue du chevalier Dzierżko (au balcon du bâtiment), immortalisé dans l'histoire de Busko en tant que fondateur du monastère local des prémontrés.

Parc Thermal

Dans le parc, il faut voir le jardin français, laisser les gouttes de la fontaine apaiser la chaleur, écouter le concert d'après-midi au kiosque à musique ou chercher les mélèzes, les cerisiers à grappes ou les platanes

dans la flore qui entoure la loge. Le jardin est dominé par une chapelle thermale de Sainte-Anne, néogothique, construite en 1888. En passant devant Łazienki (palais sur l'eau) vous arriverez aux établissements de médecine naturelle, à l'ambulatorio et à l'atelier d'embouteillage de l'eau minérale « Buskowianka ».

Chapelle de Sainte-Anne

Solec-Zdrój - Thermes

Ensuite, l'itinéraire de la promenade passe par la rue Rzewuskiego (fondateur de la station thermale), puis par la rue Starkiewicza (initiateur de la réhabilitation des enfants et tuteur de l'Hôpital Spécialisé d'Orthopédie et de Réhabilitation « Górka »). Les établissements médicaux (avec l'énorme édifice de l'Hôpital de Cure « Krystyna » en premier) et les habitations attirent le regard.

Les pensions et les villas qui offrent aux curistes de nombreuses opportunités d'hébergement sont situées au long de la rue 1-go Maja qui constitue le corso de Busko.

Parmi elles, la Villa Mała Bagatela se distingue. C'est le seul bâtiment en bois préservé sur le corso. A la fin de la rue 1-go Maja, sur une petite colline, il y a des bâtiments du Sanatorium Mikołaj (appelé ainsi pour honorer son fondateur, le tsar Nicolas) de 1837.

En quittant la partie thermale de la ville, faites une pause sur le banc de Wojtek Belon devant le Centre de Culture (BSCK). C'est un monument très original, installé en mémoire de Wojtek Belon, le barde de Ponidzie. Un autre endroit lié à cet artiste est le Lycée Général Tadeusz Kościuszko que le poète a fréquenté et où il a fait ses débuts. Grâce à ce leader du groupe Wolna Grupa Bukowina, cet établissement fait partie de l'itinéraire Littéraire de la Voïvodie de Sainte-Croix.

Le groupe Wolna Grupa Bukowina au banc de W. Belon

Galerie d'Art BWA « Zielona »

Le Musée de Busko – la Chambre des Collections Régionales – et la Galerie d'Expositions Artistiques BWA Zielona, située au même endroit, rue Mickiewicza 7, sont des attractions à ne pas manquer pour ceux qui s'intéressent à l'histoire de la région et à sa culture. A la place Zwycięstwa, la maison qui porte le numéro 17 mérite votre attention. C'est ici que Feliks Rzewuski a ouvert la première station des bains thermaux dans la

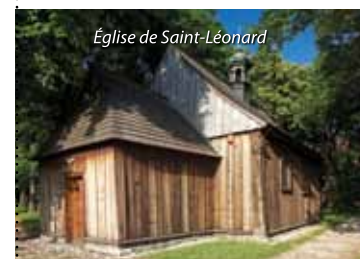
Ancienne poste

Église d'Immaculée Conception de la Vierge Marie

ville. L'aménagement actuel de la place du marché est le fruit des efforts de ses habitants qui ont restauré Busko après l'incendie de 1820. Les différents styles d'architecture s'y côtoient. Par exemple, l'ancienne poste (années 20 du XXe siècle) est éclectique tandis que le bâtiment de la pharmacie (moitié du XIXe siècle) est néoclassique.

L'étape suivante de la promenade sur la station thermale est liée aux édifices sacrés. Avant d'y arriver, en marchant vers l'ancien monastère des prémontrés, vous passerez devant l'ancienne boulangerie (rue Bohaterów Warszawy 6). C'est un endroit exceptionnel car lié à la personnalité du boulanger – sculpteur, Czesław Król, qui s'est inscrit dans l'histoire de la ville grâce à la chanson de Belon. Ceux qui veulent rendre hommage à ce barde, décédé à Cracovie en 1985, peuvent se rendre au cimetière paroissial et passer un moment de réflexion sur sa tombe. Ensuite, visi-

Église de Saint-Léonard

Chotelek - Église de Saint-Stanislas

tez deux églises : l'Église d'Immaculée Conception de la Vierge Marie et l'Église de Saint-Léonard en bois.

Cette dernière invite à une autre escapade : une randonnée de huit kilomètres sur l'itinéraire piéton des édifices religieux en bois au long du ruisseau Maskalis. C'est ici que commence la promenade dans la région. La piste verte relie deux églises en bois, à savoir l'église de Saint-Léonard à Busko de 1699 et l'église de Saint-Stanislas au village Chotelek

de 1527 (ancien Chotelek Zielony).

Nous garantissons aux personnes intéressées par la découverte des trésors de Ponidzie, qu'une lente promenade sur Busko néovert qu'un début de longues marches. Un autre itinéraire – la **piste rouge** – compte 27 km. C'est une excellente opportunité de visiter les terrains situés entre Busko-Zdrój et Solec-Zdrój. Le premier endroit à visiter – la réserve naturelle Owczary – est caractérisé par la présence d'un ruisseau qui

Réserve naturelle Owczary

Pęczelice - temple arien

la traverse, alimenté par des eaux salées qui contiennent des sulfates et des chlorures. Cette est couverte, entre autres, par des plantes halophytes (comme atriplex prostrata, puccinellia distans, bolboschoenus maritimus, spargularia salina). Plus loin, à Pęczelice, sur le terrain d'une ferme, vous pouvez chercher les ruines de l'ancien temple protestant d'ariens de la moitié du XVIe siècle. Chemin faisant, vous ne pouvez pas omettre Kapturowa Góra, une place forte du haut Moyen Âge dont la colonisation a été confirmée par des recherches archéologiques (les plus anciennes traces datent du VIIIe-VIIIe et IXe siècle). Le village Zborów mérite aussi votre attention, avec son beau palais et manoir du XVIe siècle (où se trouve actuellement une maison d'aide sociale), le bâtiment de l'ancienne distillerie et le grenier à blé (les deux du XVIIIe siècle). La piste rouge se termine à Solec-Zdrój – seconde ville des eaux de Ponidzie – qui propose aux touristes un quartier thermal pittoresque et une église maniériste de Saint-Nicolas.

Zborów - palais

Solec-Zdrój - Sanatorium Świt

La **piste bleue** permet la découverte la plus complète de cette partie de la voïvodie de Sainte-Croix. Elle passe de Busko-Zdrój à Wiślica (avec ses constructions médiévales) en traversant Chotel Czerwony et Goryśławice où l'on trouve des exemples d'architecture gothique. Les réserves naturelles sont des endroits parfaits pour de longues pauses.

ною. Неподалік прекрасного костелу святого Бартоломея з середини XV ст., збудованого в Хотлю Червоним, знаходиться флористичний резерват «Пшенслін». Тут мандрівники теж зануряться в степ, ступаючи по ксеротермічних гатунках трав, серед яких можна зустріти ряд видів, що знаходяться під охороною (зокрема *Arabis recta Vill.*, якому загрожує повне зникнення). Це теж місцезнаходження унікального в світовому масштабі довгоносика *Donus nidensis*. Четвертим є степовий резерват «Східні Гори», в якому можна познайомитися з близько 150 видами рослин, зокрема з: *Sesleria uliginosa* oraz *Centaurea*

Резерват «Скорозице»

Хотель Червоний – костел св. Бартоломія

rapponica внесеними в Список рослин, яким загрожує в Польщі повне зникнення) а також *Sisymbrium polymorphum*, який зустрічається лише на Понідщині!

Як вчати мандрівку по регіону, недалеко тут від природи до культури. По дорозі до останньої місцевості на Голубому Шляху - Вісліці - минаємо пізньоготичний костел святого Вавжинця в Гориславіцах. Понідщина знову вражає красою тим разом в Вісліці. Колегіата Народження Найсвятішої Діви Марії - нині менша Базилика - є прекрасним прикладом польської готичної архітектури XIV ст. У підземеллях святині, засновані Казимиром Великим, створено археологічний заповідник. Інші місця в містечку гідні відвідання - це: готичний Дім

Гориславіце – костел св. Вавжинця

Вісліца – колегіата Народження Найсвятішої Діви Марії

Длугоша з 1460 року (нині тут представництво Регіонального Музею), залишки ранньосередньовічного костелу святого Миколая, датованого на X/XI ст. (входять у склад другого археологічного заповідника, створеного навколо Великого Соляного Ринку), Собака Гірка і вал городища (XI ст.).

Мандруючи Голубим шляхом у західному напрямку від Буска, гріхом було б оминати Пінчув. Сама дорога до міста багата незвичайними

картинами. Творять їх: неподалік Велецького лісу – нетипова сосна звичайна з оголеною кореневою системою а також в Гроховісках - братська могила повстанців, полеглих в січневому повстанні (18 березня 1863 року). Пінчув вражає численністю пам'ятників. Є тут сакральні об'єкти XVIII ст: паулінський костел святого Яна Євангелісти з прекрасними органами; стара Синагога, оздоблена настінними малюнками, які вважаються одними з найстарших, збережених на польських землях (синагога оточена стіною з вмурованими фрагментами мацев, яка виконує функцію пам'ятника Пам'яті про Холокост); а також монастирський реформатський костел Об'явлення Найсвятішої Діви Марії. Варто піднятися на невелике узгір'я, де можна відпочити в тіні мальовничої каплички святої Анни, збудованої в 1600 році. Звідси також розкривається незабутня панорама усього міста, яка є гідним завершенням цілоденної мандрівки.

Черговим пасмом в кольоровій гамі Понідщини є **Зелений шлях**. На трасі знаходиться шанецький костел Успіня Богородиці з 1499 року та укріплений ренесансовий замок з перелому XVI і XVII ст. Цікавим об'єктом, який не так часто відвідується є резерват «Зимні Води».

Вісліца – Дім Длугоша

Пінчув – костел св. Яна Євангелісти

Візит в це місце – своєрідна лекція з геології і біології. Поклади гіпсу створюють тут мальовничі розщілини а ксеротермічна рослинність формує надзвичайно різнобарвний фон, на якому можна ними милуватися. Варто теж на мить зійти зі шляху, та відвідати село Відухова, в якому на увагу заслуговує пізньоренесансова садиба з 1620 року. Варто теж відвідати Щавориж, в якому стоїть нетиповий костел святого Якуба Старшого (1630 рік), збудований у плані грецького хреста.

Експерсія по регіону - це дрібничка для змоторизованих туристів. З думкою про них створено **автомобільні шляхи**. Сакральні об'єкти Буско-Здрую і Хотелька є темою ознакованого Шляху Дерев'яної Архітектури Свентокшиського воєводства. Іншою трасою (щоправда неописаною, але вельми цікавою) є готичний шлях, який проходить через: Буско, Вісліце, Хотель Червоний, Гориславіце, Доброводу і Новий Корчин. В двох останніх згаданих місцевостях можна оглянути цікаві приклади сакральної архітектури. У Доброводі - костел святої Марії Магдалини з 2 половини XIV ст. Новий Корчин, натомість, багатий скарбами, особливо цінними для віруючих. Об'єкти, гідні уваги, - це: приходський костел святої Трійці а також святого Вавжинця і святої Ельжбети (1608 рік), монастирський костел святого Станіслава (2 пол. XIII ст.), а також руїни синагоги в стилі класицизм з XVIII ст.

Велосипед є чудовим транспортним засобом для мандрівок по Понідщині і зняряддам в руках фізично активного туриста. Варто у цьому переконатися, мандруючи одним з двох професійно ознакованих **велосипедних шляхів**. Перша стежка веде від бускої здравниці до водойми в Радзанові. Друга має замкнуту форму: її початок і кінець визначає перехрестя вулиць Лангевича і Шанецької в Буску-Здрую.

Новий Корчин – фарний костел святої Трійці

Хробоже – пристань на Ніді

Веде вона мальовничими околицями Шанецької зони ландшафтів, які знаходяться під охороною, в якій можна захоплюватися двома пам'ятниками природи - сосною звичайною в Велчу і трьома черешчатими дубами в Камедулах.

Незвичайно мальовничою формою краєзнавства є **Байдарковий шлях**. Сплив по Ніді - це досконала форма відпочинку, пов'язана з можливістю пізнання магічної країни, якою є Понідщина, з цілком іншої перспективи. Зазвичай туристи обирають за початок траси Собкув, Мотковіце, Пінчув, Хробоже або Вісліцу, а завершують трасу в Новому Корчині. Своє рішення пов'язують з кількістю днів, які можуть призначити на активний відпочинок. Закінчивши незабутню мандрівку Понідщиною, переконані у красі Ніді, багатстві природи і чарівності пам'ятників знають вже, що не раз сюди ще повернуться.

Текст: Магдалена Копер і Міхал Юреці	Художнє оформлення та комп'ютерна верстка: Кароліна Отуляковска Себастьян Персон	Буско-Здруй 2011
Переклад на замовлення Гміни Буско-Здруй: «Lidex»	Видання на замовлення: Гміна Буско-Здруй Алея Міцкевича 10 28-100 Буско-Здруй тел. + 48 41 370 52 00 тел. + 48 41 370 52 90 факс + 48 41 370 52 90 e-mail: urzadz@umig.busko.pl www.busko.pl	Видавець: «DDK Edition» вул. Обозова 4 60-289 Познань тел. + 48 61 868 65 75 www.ddkedition.com.pl
Світлини: Даріуш Краковяк та Пьотр Калета, Ярослав Крук		

PROGRAM REGIONALNY
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

...dla rozwoju Województwa Świętokrzyskiego...

Projekt „Kampania promocyjna Miasta i Gminy Busko-Zdrój oraz utworzenie centrum informacji turystycznej” współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

Курортна гміна
Буско-Здруй

У вільний
час...

Zdrój

S

B

B

У ВІЛЬНИЙ ЧАС

Прагнучи пізнати два обличчя Буска-Здрю - курорту, який пам'ятає „золоті часи“ XIX ст. і провінціального містечка з цілою його обворожливою аурою, мало сягнути до літератури. Жодна книжка, жоден, навіть поетичний опис, не передадуть того, що наші власні очі, не перенесуть нас там, де довіритися можна тільки власним ногам! Щоб однак не згубитися в лабіринтах вуличок міста, клубку курортних алей, а виходячи за місто – плутанині доріжок Понідщини, варто сягнути до путівника, сприймаючи його всього лише як заохочення до незабутньої мандрівки в невідоме.

Буско-Здруй - це місто, що б'є подвійною силою. Живлять його два серця - серце міста, тобто площа ринку і серце здравниці, тобто Парк Здройови (Курортний Парк). Цей другий, прорізаний стрічками хаотичних вуличок, має один регулярний елемент. Є ним Алея Мрій - своєрідний стержень парку - вуличка, яка пробігає через французький сад від Санаторію «Марконі» до паркової хвіртки. Її продо-

Санаторій «Марконі»

Пансіонат «Замок Дерслава»

вженням - вікном на світ поза брамами курорту - є просп. Міцкевича. Ця каштанова алея тягнеться аж до буского ринку. Чітко виділяється тут вілла «Дерслав» з початку XX століття. Опікується невеличким замком рицарь Дзержка, фігура якого споглядає з балкону будівлі. Саме він вписався в історію Буска як засновник місцевого монастиря Норбертанок.

Парк «Здройови»

Перебуваючи на території парку, варто завітати у французький сад - дозволити щоб спеку вгамував бриз фонтану, вислухати післяобідній концерт в курортній раковині, відшукати очима у багатій флорі парку модрина, черемхи та платани. Над садом височіє неоготична курортна каплиця святої Анни з 1888 року. Минувши «Лазенки», піді-

йдемо до фізіотерапевтичних кабінетів, амбулаторії здравниці і місця розливу мінеральної води «Бускованька».

Курортна каплиця св. Анни

Солец-Здруй - «Лазенки»

Черговий фрагмент траси веде вул. Жевуского (засновника здравниці) і далі - вул. Старкевича (ініціатора реабілітації дітей і патрона Ортопедично-реабілітаційної лікарні «Гурка»). Характерними пунктами цієї частини траси є лікувальні (в першу чергу велична будівля лікарні здравниці «Кристина») і жилі об'єкти.

Пансіонати і вілли, які нині становлять комфортну житлову базу для індивідуальних курортників, що прибувають до Буско-Здрю, розташовані уздовж вул. 1 Мая - своєрідного «corso» міста.

Серед них відзначається вілла «Мала Багателя» - єдиний збережений дерев'яний об'єкт.

В кінці вул. 1 Мая, на невеликому узгір'ї, височіють будівлі санаторію «Миколай» (названого так на честь засновника - царя Миколи I) з 1837 року.

Залишаючи курортну частину, варто затриматися на відпочинок на лавці перед Бускім Громадським Центром Культури. Є вона незвичайним пам'ятником Войтку Бельону - барду Понідщини. З особою артиста пов'язаний також Загальноосвітній лицей ім. Тадеуша Косцюшки, в якому поет вчився і в якому відбувся його дебют. Завдяки лідерів «Вільної Групи Буковини», об'єкт є однією з зупинок Свентокшиського Літературного Шляху.

Бажаючи пізнати історію регіону і заглибитися трохи в його культуру, варто вибратися до Буского Музею - Палати Регіональних Зборів і Галереї «Зеленої» - які знаходяться в одному будинку на вул. Міцкевича

Вільна Група Буковина біля лавки В. Бельона

Галерея Мистецтва БВА «Зелена»

7. На площі Перемоги, на увагу заслуговує дім під номером 17. Саме в ньому Фелікс Жевускі відкрив перше в місті купальне підприємство. Сьогоднішня забудова ринку - ефект турботи його мешканців, які відреставрували Буско після пожежі в 1820 році. Панує тут мішанина стилів: від еклектичної садиби колишньої пошти (20-і роки XX ст.) по будівлю тодішньої аптеки в стилі класицизм (середина XIX ст.).

Будинок колишньої пошти

Костел Непорочного Зачаття Найсвятішої Діви Марії

Черговий етап мандрівки по курорту пов'язаний з відвідуванням сакральних об'єктів. Але перш ніж до них доберемося, йдучи в напрямку давнього монастиря Норбертанок, ми минемо будівлю колишньої пекарні по вул. Героїв Варшави, 6. Це незвичайне місце з уваги на пам'ятну постать пекаря-скульптора Чеслава Круля, який увійшов в історію, завдяки тексту пісні Бельона. Всіх, хто високо оцінює творчість барда, який помер в Кракові в 1985 році ми керуємо на парафіяльне кладовище, де можна схилитися над його могилою. Потім, туристів чекає візит в дві святині: костел Непорочного Зачаття Найсвятішої Діви Марії і дерев'яний костел святого Леонарда.

Костел св. Леонарда

Хотелек - костел св. Станіслава

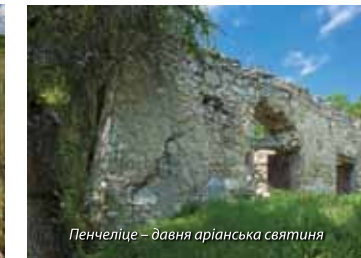
Останній зі згаданих є запрошенням до чергової мандрівки - тим разом восьмикілометрової мандрівки Шляхом дерев'яного сакрального зодчества вздовж Маскалісу. Тут починається мандрівка по регіону. Означений зеленим кольором піший шлях з'єднає два дерев'яні костели: згаданий вже костел святого Леонарда, збудований в 1699 році і невеличкий костел святого Станіслава з 1527 року, який знаходиться в Хотельку (давніше Хотельку Зеленим).

Заохочених до пізнання чарівних куточків Понідщини, ми запевняємо, що лівні прогулянки по Буску - це лише передсмак піших мандрівок. Чергова траса - так званий Червоний шлях - має 27 км. Цей шлях - досконала можливість пізнання територій, які знаходяться на шляху Буско-Здруй - Солец-Здруй. Першу зупинку - резерват «Овча-

ри» - характеризує перетинаючий його струмок, який бере початок в солоному мінеральному джерелі води сульфідно-хлоридного складу. В котловині росте цікава солелюбна флора (*Puccinellia distans*, *Bolboschoenus maritimus*, *Spergularia salina* і *Atriplex prostrata*). У наступному пункті мандрівки - Пенчеліцах - варто відшукати на території одного із землеробських господарств руїни давньої аріанської общини з середини XVI ст. Йдучи далі, не можна обминути Каптурову Гору - ранньосередньовічне городище зі слідами заселення, підтвердженими археологічними розкопками (найстарше з VII-VIII/IX ст.). Вартий уваги також Зборув з прекрасним палацом і садибою

Резерват «Овчари»

Пенчеліце - давня аріанська святиня

з XVI ст., в якій міститься тепер Дім Соціального Забезпечення, будівлею старого горілчаного заводу і зерносовищем (обидві будівлі з XVIII ст.). Кінцевою зупинкою на Червоному шляху є Солец-Здруй - друга здравниця Понідщини - де окрім чарівної курортної дільниці можна полюбуватися костелом святого Миколая в стилі модерн.

Мабуть найповнішу можливість пізнання цієї частини Свентокшиського воеводства дає Голубий шлях. Веде він з Буска-Здрю до Вісліці з її ранньосередньовічною забудовою, провадячи через Хотель Червоний і Гориславце, в яких можна зіткнутися з прикладами готичної архітектури. На довші зупинки варто зупинитися в резерватах природи. Перший з них - резерват «Скороціце» - прикрашає винятковий скельний міст у вигляді склепіння, тут варто полюбуватися панорамою гіпсового карстового яру, печер і степу, порослого рідкісними

Зборув - палац

Солец-Здруй - санаторій «Calm»

екземплярами, які знаходяться під охороною (*Drepanium*, *Ranunculus illyricus* L., *Arabis recta* Vill., *Sisymbrium polymorphum*, *Veronica praecox* All., *Reseda phytumea* L.), серед яких можна зустріти *Oxias globulus*. «Віняри Загойське» - другий із резерватів - це місцезнаходження *Linum hirsutum* L., *Adonis vernalis* L. і інших рослин, які знаходяться під охоро-